

Zer da ezkertiar izatea? (II)

GURE KASUA

Ekzer absolutoa, totalismoa bilatzen bait du, berezko joeraz beraz-aisa jotzen du, azkeneko zergauza bilatzera: problema guzien azkeneko kakoa, desarroi-ko guzien azkeneko legea, zeregin guzien azkeneko arrazoiak. Eta berdin: agerpen guzien azkeneko sustraiak, diferentzia guzien barneko batasuna, partikular-tasun guzien gainetik unibertsaltasuna. Zer den azkeneko Lehen-Izakia, galdetzen du. Ekzer absolutoa honek nahitaez metafisikaren batetara jotzen du. Positibista moderno batek esango lukeenez, Jainkoaz galdetzen du, eta zientzia egin nahirik, teologia egiten du: galdere teologikoekin, edo begi teologikoekin, ikusten bait dituzte gauzak. Metafisiko bat dela, esango litzateke gaur.

Honek ekzer berriarentzat jartzen duen arriskuari, edozeinek igarriko dio: 1) gure zorigaitz guzien azkenean herri-arazo hutsa jartzen bada, eta herritasunaren metafisikarik egiten bada (Rikardok salatzen zuen moduan), langilerien arazoak herriarenetan urtuko eta galduko dira, eta sozialismoa bera ere (sozialista izan nahi bada behintzat) herritasunetik deribatuta beharra da. Eta ez dago, noski, hau Rikardok salatzen zuen "euskar sozialismoak" bezain forma primitiboa egin beharrik: euskaldunok gerez demokrata eta sozialista gara, beraz, geure kua gobernatzerik edukiez gero... Horretarako forma refinatuagoak ere badira. Baina berdin aldebates: 2) arazo guzien azkeneko sustraiak eta ardatzak klase-hauzetan ezartzen bada, klase-bururakaren metafisika egiten bada, problema nazional eta kultural eta beste denak funtsean klase-arazotan suntsituko eta urtuko dira, eta problema soluzioa ere klase-bururakaren soluzioaren deribazio soil bezala itxarongo da. Klase-arazoak burubidatuta gero —esango du honelako metafisikoak— herri problemak eta beste denak funtsean konpondurik daude.

Orain, denok dakigu, bi ikuskerak, XIX. mendean burutu zen antinomia baten bi alderdi besterik ez direla. Orduko goerak, behar bada, hortaraxe behartuko zuten. Eta orduko mentalidadeak eta azterpideetarako tresneria konzeptualak ere ez zuten, agian, besterik ermititzen oraindik. Dena den, horixe gertatu zen, eta antinomia haren arabera pentsatzen dutenak badira oraindik ere: oraindik ez bait da hil pentsamolde teologikoa zientzietan, teoria sozialetan batez ere.

Euskar ekzer berriak, aldiz, hasera-haseratik antinomia horri gain hartu nahi zion, eta konzeptualki ere bazuen hortarako metodo bat, mende honen haseretik soziologian nahiz eskola filosofiko analitiko modernoetan desarroillatu berria (Soziologian: Marshall, Durkheim, Pareto, Max Weber, Parson, Merton, Levy, etab. Filosofian ingelesak: Moore, Russell, Wittgenstein, Popper, etab.): teoria (edo metodo) estrukturala, funtzionala, edo estruktural-funtzionala. "Estrukturala", "funtzioa", "sistema" eta antzeko hitzak izugarriko moda hilakuta ziren bat-batean ekzer berriaren baitan. Rikardo Arregiri "Estrukturala Jauna" deitzen omen zion norbaitek. Metodo honek azkeneko zergauzarik ez, baina situazio baten oinarritzko egitura bilatzen du; estrukturala batetako elementoen harreman-gisa oinarritzkoena.

Ikusiera honetan, gizarte konplexo bat aztertu nahirik, ez da galdetzen konplexidadea honen elemento simplea eta orokorra zen den, beste guziaz haren deribazioetara erreduzitzea; espada azterkaia (objetoa) bere konplexidadean uzten da, eta estruktural bat dardukan batasun konplexo bat dela, ikusten da. Gauzak beren arteko, elkarrekiko, funtzioetan aztertzen dira. Ahaztu gabe, halare, gauzak beren baitan ere badutela beren estrukturala propioa. Era honetan gizarte guziaz funtzio-sistema bat bezala kontsideratzen da. Metodo honenik ez dago elemento batzuk beste baten deribazio bihurtu beharrik. Eta bihurtzerik ere, estrukturala hantisi eta funtzio-sistema hondatu gabe, eta elemento bakoitzaren (kultural, nazional, sozial, politikoa, ekonomikoa) funtzioa zehazkiago atxeman liteke, horietakoren bat absolutizatu gabe, eta hauk bata besteen ondorio edo iturburu bihurtzen ari gabe. Aitzitik, denak elkarren funtzioan ikusten dira (ik. B. Russell, Structure, Human Knowledge, Its Scope and Limits; soziologiarako ik. Parson eta Radcliffe-Brown).

Lehengoko abertzaleek eta sozialistek ez bezala, ekzer berriak bi poloren artean jarri du bere asmoen eta problemen mundua: gizarte eta nazio hauek bi poloren artean. Bistan da, horixe egitea bera ere funtzionala dela (eta zehazkiago: "politikoa" dela). Ez batakerekin eta ez bestearekin zerikusirik ez duen problema asko dago Euskal Herrian: munduko beste edozein

lekutan berdin-berdin aurkitzen diren problemak. Eta batakerekin bestearekin baino zerikusitu haundiagoa duten problemak ere bai: hizkuntzaren hauziak zerikusitu gahiago du nazio problemarekin, sozialarekin baino. Seguro sozialien hauziak zerikusitu guti du nazio hauekin. Baina ekzer berriak bi puntuetan, eta baina zuzen bion, funtzioan aztertzen ditu problemak, eta bion funtzioan antolatuta nahi ditu bere zereginak. Gure situazioaren estrukturala orokarki ezagutzaren eta zernolaketzen duten punturik inportanteenak horiek biak direla ikus da, eta bi horien elkarrekiko funtzioak (diferentek) batez ere.

Uste dut, ekzer berriaren gertatu diren eskatima bazeuen konpreniorako, asko lagun izateke honek.

—Adibidez, eta bi adibidek asko sinplifikatu beharreen nago) problema pedagogikoei bai gizarte-arazoarekin eta bai nazio-arazoarekin dute zerikusirik. Baina Osak esakini ditzigun azterketetan, badirudi, 1) nazio-arazoaren axola askorik gabe diharduela (ez dut esaten nazio-arazoak Osari axola ez dionik, gero! Bere azterketan axola hori gabe diharduela, baiziki), eta 2) gaitzen "azkeneko sustrai" bila joan dela, estruktural funtzional bat baino gehiago, "kausa ondorio-estrukturala" bat bilatzen salatuz: gure miseria pedagogikoaren kausa sozial —eta funtsean— ekonomikoak salatu ditu. Hori eginez, ondo egin du; baina ez du dena egin (noski); eta askori, ez zaio aski egin denik, iruditut. Gorago aipatutako antinomia hartara itzultzeko bilduraz, dudarik gabe. Eta hortarako arriskua ez dago ukatzerik.

—Gizarteko edozein estruktural tankeratan hizkuntzak bereziki inportantzia du. Eta hizkuntza ere aztertu nahi genueken estrukturala konkretuko beste elementoei harremanetan, haiekiko funtzioan, aztertu behar da: instituzioen, klaseen, taldeen, irakaskintzen, herritasunaren, etab. funtzioan. Eta hizkuntzak ere bai gizarte-arazoarekin eta bai nazio-arazoarekin dute zerikusirik, dudarik gabe larriagoak azkenekoarekin. Azkeneko hauen azterketan gehiena lehiatu zai-guna, Txillardegi da. Orain arteko bere lanek batez ere hizkuntzaren estrukturala bere baitan (1), hizkuntza mundu-ikuskeraren funtzioan (2), eta hizkuntza etniaren funtzioan (3) landu dute. Txillardegi ere hizkuntza herritasunaren, etniaren, "azkeneko funtsean" moduan agertarazi digu etniaren estrukturala aztertuz. Hizkuntza dudarik gabe baden gauza bat, hori modu metafisikoa hartzen ez den artean, eta Txillardegi ez du honelakorik inon sujeritu, nik dakidanik). Hizkuntza klase-arazotik berezi ezekiz, bakandu eta apartatu egin duela, iruditut zaio zenbaiti. Bistan dago, nolabait ere, hizkuntza azterterakoan, klaseen elementoiari ez diola gauza haundirik begiratu, edo klaseekiko funtzioari jaramon guti eginez aztertu digula hizkuntza. Eta, beraz, Begikok kritikatzuten dion gisa, "etnia eta klaseak, bakoitzak berea duen kanpo berezi eta bakarre definitutako bikote bezala erreprezentatzen" direla (ik. Hizkuntza, Pentsakera eta herrikidetasuna Larresoro baitan, ZABAL 1, 1973, or. 62). Nire Hizkuntza, Etnia eta Marxismoa-ri ere antzeko kritika egin zitzaion, eta arrazoiak iruditzen zait: golan aipatutako antinomian erortzeko arriskua ez dago ukatzerik.

(Baina, arriskuak arrisku, eta parentesi artean, gauza bat aklatatu beharra dago: bai Txillardegiaren eta bai nire azterketa haiek, denborak orduan ezartzen zuten perspektibarekin egin zirela. Orduan zeuden katramiletan, hizkuntza eta klaseak berezitateak, eta hizkuntzaren eta etniaren arteko lotura guziz inportanteak erakustek, orduko eginkizunak premiazkoena zirudien. Kritikoak ez luke ahazterik, azterketa haiek zeren kontra eta zeren alde egin ziren. Ez bait ziren laboratorioan, denbora pasa, egin. Beraz, hizkuntzaren funtzioak alde-bakarkiegi azaldu baziren —ia etniaren funtzioan bakarrik— bestiek sobera zegoelakoxe, izan zen: hizkuntzari, klaseekiko funtzioan jurgatuz, inportantzia guziaz ukatzen zitzaioela, edo "gaineigutia" deklaratzeko zelako, eta orduan "gaineigutia" ez zitzaion inolako inportantziarik ematen. Bai, noski, klaseekiko funtzioen alde ez da desarroillatu, hutsune nabarmena dago: baina hutsune horren kausa bilatzeak, apenas dirudi hain ikaragarri zaila, kritiko batzuek horixe galdetzea apropos "ahaztuko" ez balute!).

Kasu batean nahiz bestean, esan denak baino gehiago, esan gabe utzi direnek, sortu dute kritika: Osaren azterketari nazio-interesen alderdia falta zaio; Txillardegiarenari klase-interesen alderdia. Gure arazo denak geure situazioan —zeinen oinarritzko estrukturala bi

paktore haiek determinatzen duten— jarri behar dira. Ta ez dute hori egin. Falta bada, falta da, eta kito.

Egin ez izanak ez du esan nahi, halare, egiterik ez zutenik, edo egitea ukatzen dutenik, hots, antinomiar printzipioak zerabilzitenik. Eta ekzer berriaren barrutia jadanik abandonatu, eta alderdi antinomikoa klasikoan positibetara itzuliak direnik. Orduan, bati euskaltzaleatsunik, eta bestari sozialismorik, ukatze-ko, de facto faltaraz gainera, darabilziten printzipioekin edo azterpideekin faltaraz hiri ezinbestekoa zutela, erakutsi beharko litzateke. Hori egin ez den artean, kritika, falta hori eta falta horren arriskuak salatzea, mugatu beharko luke.

Baina bi adibideok problema jeneralago batetara garamazkitez: ekzer berriaren perspektiba bikoitza onartu arren (edozein problema partikularren estrukturala argitzeraoan bi koordinatua haren heinean jardutea, eta ekitza orok funtsean estrukturala bikoitza buraxe eduki beharra), horrek ez du esan nahi, azterkari bakoitzaren azterketa bakoitzak, agiri-agirian estrukturala buraxe eduki behar duenik, eta eza eduki lezaenik ere. Eta ekitza bakoitzaren ekitza bakoitzak ere. Eta zenbat eta lan espezializatu gehiago ugaldut, ere gutiago eskatu ahal izango da besterik. Ekzer berriko edozeinek eta bakoitzak eta uneo eta edozeintan ez daduka ekzer berriaren hipostasi bat izaterik.

Ezkerak totalismoa beharrezkoa duela, esaten bada, ba, esandako guzieren ondoren berezuntza bat egin benezake jadanik: azkeneko helburu berraz ekzer guzien totalismoa, abstraktuan eta arrunkit, berdintsu izango da. Sozialista ezberdina ezekiz, burgesa ezkeriarrena ere bai: funtsean burgesaren "askatasuna, berdintasuna, anaitasuna" lehiadura buraxe bera da, sozialistek gaur darigiena ere, la berrehun urte pasa izan arren. Eta larehun urte lehenagoko laborari guduetan slogan berdintsuak hotsegitzen ziren. Beraz, inon irakurtzen badugu: "Nous avons établi comme objectif final la libération totale de l'homme basque (nationalisme et socialisme) de toutes les formes d'exploitation et d'oppression de l'homme par l'homme", apenas argitu ahal izango dugu, hiri esaten duena zein modutako, jendea den, burgesa ala sozialista, eta gutiago zein sozialismo tankerakoa. Azterketari begiratu, ordea, berexalaxe hautemango ditugu diferentziak: burges batentzat alokairue eta de besterik gabe explotazioa, eta sozialista batentzat (jeneralean) bai. Hori, zehetasun moduan bakarrik aipatuta. Azterketa gidatzen duen pentsatzeko molde jeneralean, diferentzia haundiaok nabariko dira: ekzer marxista klasikoak klase-burruka da problema guzien azkeneko funtsa (beraz, problema guzien funtsezko problema). Hau da gizarte gauzaren azkeneko gauza, Euskal Herrian eta Lisboan. Pentsaera estatikoa da: sustraia beti berdin gelditzen da. Ik. hontaz Kolkowski (JAKIN, 1973) liburuaeren lehen partea. Ekzer berriarentzat, aldiz, ez dago gizarte gauzaren azkeneko gauzarik egoera historiko bakoitzeko estruktural bat dago, elemento ezberdin askorekin, eta situazio honetan, Euskal Herrian, bi elementoren tiradurak jotzen du estrukturala horlako funtzio dominantea (eta bi elementutako bakoitzak ere bere estrukturala, etab.).

Uste dut, hau dela, formalki begiratu, ekzer klasiko diferentien (komunista, sozialista) eta ekzer berriaren arteko diferentziarik markatutena. Beraz, aztertzeko bideak biotan guziz diferentek diren moduan, totalismo konkretua bururatzeke moduak ere guziz diferentek gertatzen dira.

Ikuskerako edo azterpideetako diferentzia honetarik sortzen dira besteak: estrategia diferentek, kulturari ematen zaion inportantzia ezberdina, etab.

ZERTAN EZAGUTU ESKUINA ETA EZKERRA?

Konzeptuko biziki erlatiboak, historiak eta egoera konkretuak kondizionatuak, eta anbiguidadez josita-koak, izan arren, proba liteke ezkerrean ezaugarri jeneral batzuk finkatzea, aprosimazioz edo itxura antzera.

Eskuina ez naiz mintzatu, eginda bait dago: intereseatnuk Txillardegiaren Eskuindar eta ezkeriar saiera ikus lezake, "Huntaz eta Hartaz" liburuan. Saiera honek batez ere eskuna joratzten du. Aspalditxokoa izan arren, ez du baliorik batere galdut: gure artean burua altxatu digun "eskuin berriak" (zaharberriak, hobeto: ezer berriak baino zahar gehiago, nolabait ere) funtsean ez bait du azterketa haren zentzutasuna baiezatu baizik egiten. Mintza gaitzen, ba, ezkeraz, merezi duen zerbaitez hitz egiteko.

JOSE AZUREMENDI

GIPUZKOA'KO LANTEGIAK AUERRERA ATERATZEN LAGUNDU

Gure eginkizunetan aundienetako bat, Gipuzkoa'ko lantegiak aurrera ateratzeko laguntza ematea da. Gure diru laguntzakin, Gipuzkoan lantegi asko zabaltu eta indartu egiten dira.

Diru laguntza au era berean, janari gai, etxegintza, burni, mikromekanika, argi indar eta elektronika lantegietara banatzen da... eta beste edozer eratakoentzat ere bai.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA

